



**Referanser:**

**Arkivsak:** 18/03887-1

**Saksdokumenter:**

KR 48.1/18 Strategiplan for samisk kirkeliv 2019-2029

## **Strategiplan for samisk kirkeliv**

### **Sammendrag**

Kirkemøtet skal i 2019 vedta ny strategiplan for samisk kirkeliv. Dagens Strategiplan for samisk kirkeliv 2011-2016 ble forlenget til og med 2018. Samisk kirkeråd og Kirkerådet bes om å komme med innspill til utkastet som nå foreligger. Utkastet vil etter det bli bearbeidet før endelig vedtak i Samisk kirkeråd og Kirkerådet i desember. Da vil saken også bli sendt fra Kirkerådet til behandling og vedtak i Kirkemøtet 2019.

Revideringen av strategiplanen innebærer både innspillmøter med ulike menigheter, webbasert undersøkelse blant menigheter, referansegruppe med ansatte i ulike menigheter og høring av utkastet blant menigheter og bispedømmer i Den norske kirke og andre institusjoner.

Dokumentet er delt inn i tre hoveddeler. Første kapittel omtaler Den norske kirkes visjon for for samisk kirkeliv. Her er en kort innføring til de ulike strategiske målene for samisk kirkeliv. Deretter følger kapittel 2, som er et bakgrunnskapittel. Det inneholder informasjon om det samiske samfunnet, språket, om samisk kirkeliv og om mangfoldet i samisk kirkeliv. Kapittel 3 Prinsipiell del, omtaler prinsippene for Den norske kirkes arbeid med samisk kirkeliv. Til slutt følger kapittel 4, Strategidelen med nærmere konkretiserte mål og strategier for ulike nivåer av Den norske kirkes arbeid med samisk kirkeliv.

### **Forslag til vedtak**

1. Kirkerådet kommer med følgende innspill til utkastet:

-

2. Kirkerådet ber sekretariatet komme med et nytt utkast til endelig behandling i desember 2018. Etter endelig behandling sendes strategiplanen til Kirkemøtet 2019 for vedtak.

3. Oppfølgingen av strategiplanen og prioritering av midler vil bli behandlet i forbindelse med årlige budsjettvedtak.

# Saksorientering

## Bakgrunn

Strategiplan for samisk kirkeliv 2011-2016 ble forlenget til og med 2018 i KR 32/16 som følge av vedtak i SKR 08/16.

*Vedtak KR 32/16 Strategiplan for samisk kirkeliv – forlengelse av planperioden*

- 1. Kirkerådet vedtar at handlingsplanperioden for Strategiplan for samisk kirkeliv prolangeres ut 2018 i tråd med Samisk kirkeråds vedtak i sak SKR 08/16.*
- 2. Kirkerådet støtter at det tas sikte på at forslag til revidert Strategiplan for samisk kirkeliv blir sak på Kirkemøtet i 2019. En revidert plan vil basere seg på en evaluering av strategiske erfaringer og oppnådde resultater fra handlingsplanperioden, samt en vurdering av gjenstående utfordringer for samisk kirkeliv i Den norske kirke.*

Visjonen for samisk kirkeliv i Den norske kirke er "Livskraftig og likeverdig".

Samisk kirkeråd har siden vedtaket om strategiplanen i 2011 hatt jevnlig gjennomgang av oppnådde mål. Høsten 2017 gjennomførte også sekretariatet en web basert undersøkelse blant menighetene om måloppnåelser. Det har vært møter med menigheter hvor vi har samtalt om måloppnåelse og strategier for måloppnåelse. Det har også inkludert samtaler om hva som er hindre for oppnåelse av målene. I tillegg har vi hatt en referansegruppe bestående av ansatte fra ulike menigheter fra ulike områder, som har kommet med sine innspill. Det er dette som er grunnlaget for det revisjonsarbeidet som er gjort med strategiplanen.

En stor endring som er gjort, som følge av tilbakemeldinger som vi har fått, er å fokusere på hvordan menigheter kan arbeide med samisk kirkeliv. Det er få ansatte i Den norske kirke som har kompetanse i samisk språk eller samisk kultur. Det er også mange menigheter som opplever at det samiske i deres lokalsamfunn er usynlig, og at det er liten etterspørsel etter samiske tilbud. Vi har tro på at med tilbudet så kommer også etterspørselen. Det samiske folket må også venne seg til at det samiske blir mer synlig og får en mer selvfølgelig plass i kirken. I tillegg har tiltak for å synliggjøre samisk språk og kultur i kirken en viktig symbolsk verdi for å løfte statusen til samiske språk i Norge. Økt status vil føre til økt bruk og etterspørsel.

I utkast til strategiplan har vi for eksempel konkretisert hvordan menigheter på ulike måter kan holde samiske gudstjenester. Målet er å differensiere forventningene slik at menigheter i områder hvor det bor få samer skal føle seg rustet til å gjennomføre en samisk gudstjeneste med de ressurser de har. Vi har en situasjon hvor flere og flere samer flytter fra de samiske kjerneområdene til større tettsteder og byer, hvor norsk er majoritetsspråket. Det betyr at menigheter må forberede seg på at samisk språk og kulturuttrykk ikke lenger bare skal vies plass i de kjernesamiske områdene. Samtidig må vi ta innover oss at det er få menigheter som har samiskspråklig kompetanse, og må tilby tjenester deretter.

Strategiene er nivådelt, som en forenkling og tydelig avklaring av ansvarsforhold. Det er tre målnivåer;

- Sentralkirkelig nivå, der Samisk kirkeråd sammen med Kirkerådet har det overordnede ansvaret.

-Biskoper og bispedømmeråd. Her vil det være forskjell fra de biskoper og de bispedømmer som har menigheter i forvaltningsområdet for samisk språk, og de som ikke har det. Pr august 2018 er det de tre nordligste biskopene og bispedømmene som har et særskilt ansvar for hvert sitt samiske språk. De har også menigheter som er med i forvaltningsområdet for samisk språk og dermed har forpliktelser etter sameloven.

- Menighetsråd. For krav til synlighet og bruk av samisk vil det være forskjell om menigheten er del av forvaltningsområdet for samisk språk eller ikke. Innenfor forvaltningsområdet for samisk språk er målsettingene aktivt bruk av samisk språk, kompetanse om samisk kirkeliv, og at samisk kirkeliv er en bærebjelke i menighetens virksomhet. I strategiplanen er det beskrevet hvilke forventninger vi har til menigheter i ulike områder. Mange steder kan det samiske være usynlig, selv om det ligger i et tradisjonelt samisk område. Selv om man i disse områdene kan mangle kompetanse, har vi ønsket å markere en forskjell i forventningen om menigheten ligger i et samisk tradisjonelt område eller ikke. En viktig grunn til det er at mange menigheter kan ha store samiske befolkninger selv om kommunen ikke er med i forvaltningsområdet for samisk språk.

Det er valgt å beholde de samme temaene som i forrige strategiplan, fordi det fremdeles trengs tiltak på alle områder. Strategiene er oppdatert etter dagens behov. I tillegg har vi i stor grad knyttet strategiplanen til visjonsdokumentet til Den norske kirke. Det med tanke på rapportering som menigheter, bispedømmer og Kirkerådet skal gjøre. Hovedfokuset i strategiplanen skal være gudstjenesteliv, trosopplæring, diakoni og kirkemusikk. Det betyr ikke at andre områder innen kirkeliv ikke er viktige, men de nevnte områdene danner et grunnlag som er nødvendige for all kirkelig virksomhet. Vi har også med et kapittel om forsoning, som i det samiske samfunnet spesielt vil aktualiseres i forbindelse med Stortingets sannhets og forsoningskommisjon.

Vi har fått tilbakemeldinger om at feiring eller markering av 6.februar er en viktig inngangsport for mange menigheter for å arbeide med samisk kirkeliv. Derfor har vi omtalt den dagen spesielt, og oppfordrer menigheter til å delta i feiringen. Den dagen er det også ofte mange andre hendelser som skjer, og et samarbeid og koordinering med kommune/sameforening eller lignende kan gjøre at kirkens bidrag blir en naturlig del av programmet.

Rekruttering av medarbeidere og frivillige med kunnskap og kompetanse i samisk språk og kultur er et tema som er tatt opp, både i møter og i høringssvarene. Det gjelder både rekruttering av ansatte og frivillige som kan samisk og/eller som har samisk kulturkompetanse, men også opplæring av ikke samer. Her må kirken tenke ut mulighet for økonomiske intensiver.

Vi har valgt å beholde omtale av stillinger som er ønskelig for samisk kirkeliv. Når det gjelder språkmedarbeiderstillingene, så er det fortsatt et behov for tolketjenester under gudstjenester. Vi ser også at det er behov for at kirketolkene kan gjøre mer enn bare å være tolk for presten. Deres språkkompetanse bør kunne brukes i forbindelse med andre tiltak kirken har, veiledning av andre ansatte i samisk språk, oversetting av tekster, brev etc. Her må de bispedømmene som har språkmedarbeidere ansatt være de som praktisk ser på om kirketolkstillingene kan økes til hele stillinger for å brukes til flere oppgaver. Kirken er i gang med å se på sin organisering. I den forbindelse kan man også se på oppgavene og størrelsene til de samiske kirketolkstillingene.

Dokumentet er delt inn i tre hoveddeler. Første kapittel omtaler Den norske kirkes visjon for samisk kirkeliv. Her er en kort innføring til de ulike strategiske målene for samisk kirkeliv.

Deretter følger kapittel 2, som er et bakgrunnskapittel. Det inneholder informasjon om det samiske samfunnet, språket, om samisk kirkeliv og om mangfoldet i samisk kirkeliv. Kapittel 3 Prinsipiell del, omtaler prinsippene for Den norske kirkes arbeid med samisk kirkeliv. Til slutt følger kapittel 4, Strategidelen med nærmere konkretiserte mål og strategier for ulike nivåer av Den norske kirkes arbeid med samisk kirkeliv. Strategidelen er inndelt i ulike tematiserte kapitler slik at kirkelige medarbeidere enklere kan finne frem til sitt arbeidsfelt.

## **Sammendrag av høringsvarene**

Det ble sendt ut høringsvar den 19. april til menigheter i Den norske kirke, bispedømmerådene, biskopene, aktuelle samiske organisasjoner og andre instanser. Samisk kirkeråd åpnet også for at andre kunne komme med høringsuttalelser.

Det kom inn 18 høringsvar, fra åtte bispedømmeråd (inkludert felles svar fra Oslo bispedømmeråd og Oslo biskop), tre biskoper (inkludert Oslo biskop), bispemøtets preses, et arbeidstakerforbund, Sametinget, fire menigheter/prostier og en utdanningsinstitusjon. Fra sekretariatets side vurderes det å være en god bredde på svarene.

Noen av høringsuttalelsene har generelle kommentarer til høringsutkastet, dette kommenteres ikke spesielt fra vår side. Det er også som nevnt nedenfor noen tilbakemeldinger som handler om oppbygning, struktur og konkrete forslag som egner seg i fasen da strategiplanen skal konkretiseres. Sekretariatet er i gang med å lage ressursmaterieell både på internett og i papirform knyttet til planen, en del av tilbakemeldingen vil også bli tatt inn til det arbeidet dette.

Høringene stiller seg i all hovedsak positive til høringsforslaget. Å relatere dette til Den norske kirkes visjon «Mer himmel på jord» gjør at det blir en sentral del av virksomhetsmålene for hele Den norske kirke, dette har gitt gjenklang hos flere av høringsinstansene.

Til strukturen på planen ble det i noen av høringsvarene påpekt at det burde vært strukturert slik at det blir enklere å lese, blant annet noen gjentakelser av historiske fakta og forslag om å korte ned kapitler. En strukturert del med pedagogiske virkemidler vil gjøre det enklere for folk som ikke er kjente med samiske samfunnsforhold. Sekretariatet har tatt disse høringsvarene til etterretning og har strukturert bakgrunnsstoffet.

Det har også kommet redaksjonelle tilbakemeldinger som sekretariatet tar med seg både i behandlingen nå, men også før endelig ferdigstilling av dokumentet som skal til Kirkemøtet. Det er også påpekt at de to nye punktene som Kirkemøtet 2018 tok inn i visjonsdokumentet ikke er med, dette er grunnet at disse ble vedtatt rett før strategiplanen ble sendt ut på høring og sekretariatet ikke fikk disse med. Disse er nå tatt med i utkastet.

Under flere av tiltakspunktene er det også kommet praktiske forslag til gjennomføring av tiltak, dette tas med i det videre arbeidet med konkretisering av strategiplanen og i ressursmaterieell som utarbeides.

Når det gjelder kapittel 3, det prinsipielle grunnlaget, så er Sametinget tilfreds med at Den norske kirke viderefører det ansvaret den har hatt for å inkludere og sidestille samisk kirkeliv innenfor sin egen organisasjon. Arbeid med urfolk sees også som positivt, det gjelder også språkarbeidet. Sør-Hålogaland biskop og Sør-Hålogaland bispedømmeråd påpeker at Samarbeidsrådet for kristne kirker i Barentsregionen (SKKB) har urfolk som en av sine satsningsområder, en omtale av SKKB er derfor innarbeidet i utkastet.

Gjennomgående for tilbakemeldingene til de fleste fagfelt er hvordan ressurser skal fordeles slik at samisk kirkeliv blir ivaretatt på en best mulig måte. Flere instanser har konkrete ønsker om nye stillinger i samisk kirkeliv. Rådgiverstillinger i de tre nordligste bispedømmene med hovedansvar for formidling av språk og kulturkompetanse, kirketolk for bispedømmene i Sør-Norge og kantorstilling til Saemien Åålmege. I forelliggende utkast

liggeromtale av de stillinger som var foreslått i forrige strategiplan men som ikke er opprettet. Vi imøteser gjerne en tilbakemelding fra rådet på hvor konkret man ønsker å omtale behov for enkeltstillinger. Det er behov for å drøfte hvordan for eksempel bispedømmeråd skal få tildelt midler til oppfølging av denne planen. Ansvar for samisk kirkeliv må tas høyde for i fordelingen av midler i Den norske kirke. Det er samtidig også et spørsmål om hvordan de ulike folkevalgte organene ønsker å prioritere lokalt slik at regionale forskjeller kan ivaretas.

Sør-Hålogaland biskop og Sør-Hålogaland bispedømmeråd savner en beskrivelse av samisk trosliv og livsanskuelse. Det påpekes også av Nidaros bispedømmeråd at det vil være lettere å sette gode strategiske mål dersom samisk kultur og tradisjon beskrives godt i strategiplanen. Samisk holdning til forvaltning av skaperverket vil være en ressurs og bidra til nyttenkning.

Generelt til punkt 4, mål og strategipunktene: Nidaros biskop spør om hvordan ansvar for oppgavefordelingen skal være. Dette er forsøkt ivaretatt ved en oppdeling av ansvar til ulike organer. Samtidig er det viktig at menigheters selvbestemmelse i prioritering av aktiviteter ivaretas, slik at aktiviteten er lokalt forankret og har lokalt eierskap.

Flere høringsinstanser fremhever behovet for kompetanseheving i samisk språk hos ansatte. Dette er den største utfordringen som vi har for gjennomføringen av denne strategiplanen. Her må kirken både ansvarliggjøre utdanningsinstitusjoner og prioritere kompetanseheving innad. Dette kan gjøres på flere måter, sekretariatet tar med de innspill som har med praktisk gjennomføring av dette i det videre arbeidet i samisk kirkeliv.

Det er tatt med et punkt om rekruttering av samiske medliturger, et mål om samisk nasjonaldag i alle bispedømmer er også lagt til. Nesseby menighetsråds forslag om rekruttering og økonomi, "Aktivt rekruttere ved hjelp av økonomisk stimulering" er tatt med som en presisering.

I samisk trosopplæring påpeker høringsinstansene at materiell på samiske språk er viktig, slik at fortellinger og tolkninger får en samisk kontekst. Utvikle nytt materiell med samisk språk og kultur som grunnelement til bruk i trosopplæringen vil være viktig. Det er av flere uttrykt at det er behov for kompetanseheving i samiske språk. Der samer er i mindretall legger man til at å invitere til fellessamlinger så flere kan samles vil være viktig, som felles konfirmantleir. Dette er punkter som ivaretas i teksten. Det påpekes også at man ønsker å gjøre det lettere for menighetsarbeidere som ikke behersker samiske språk å ta i bruk samisk trosopplæringsmateriell.

Utover det som handler om kompetanseheving og ressurser i samisk diakoni blir det lagt vekt på at kunnskap om samisk tradisjon og kultur er viktig i det samiske diakonale arbeidet. Kunnskap om lokal kultur er avgjørende fremhever Kirkelig utdanningscenter nord.

Det påpekes av Nesseby at samisk diakoni må være våken i arbeidet med forsoning, Den norske kirke må være med å ivareta den tillit som blir vist i de personlige historier som måtte komme fram.

Hamar bispedømmeråd understreker betydningen av at Den norske kirke tar sitt ansvar som aktiv aktør i forsoningsarbeidet. Det er klokt at dette arbeides med på nasjonalt nivå da det kan bli skjev maktfordeling på lokalt nivå. Dialog og forsoning må ta utgangspunkt i der mennesker er, det må være på samiske premisser og ut fra ønsker fra den samiske befolkningen. Snåsa sokneråd og prosten i Nord-Innherad påpeker også at kirken skal være med å avdekke kirkens bidrag til å holde samene nede. Bispemøtets preses fremhever at samtaler om vanskelige erfaringer kan være helende, også på lokalt nivå. I kapitlet om forsoning og diakoni er innspillene forøvrig dekket opp i forslaget til strategiplan.

Viktigheten av rekruttering, kompetanse og fagutvikling er en gjennomgående tilbakemelding i høringsuttalelsene. Foruten rekruttering til stillinger og opprettelse av egne stillinger til samisk kirkeliv kommer det også fram at det savnes en mer omfattende beskrivelse av hvordan man vil jobbe med å rekruttere til frivillig arbeid og engasjement. Bedre stipendordninger og støtteordninger ble også foreslått. Hvordan kan mennesker oppleve at

de kan bidra om de er med? Det må skapes læringsrom hvor kompetanseheving kan skje, det er viktig at det finnes medarbeidere som har dette som sin primære oppgave å skape disse rommene.

I kapitlet om samiske kulturuttrykk fremhever Kirkelig utdanningscenter nord at inkludering av samiske kulturuttrykk bidrar til identitetsbygging og opplevelse av kontinuitet når det gjelder samisk åndelighet og tradisjoner. Om samisk salmesang foreslår Nidaros bispedømmeråd at samiske salmer kan brukes i forordnede gudstjenester, alle tåler å høre samisk musikk. De lister opp ulike tiltak, som å arrangere salmeseminarer, salmekvelder for å lære og utvikle salmeskatten. Dette blir tatt med i det videre arbeidet, samme også med å oppfordre unge og gamle samiske musikere til både å bruke og skrive nye salmer. Å arbeide for å utgi ei sørsamisk salmebok er noe som er ønskelig fra Nidaros biskop. Kirkemusikalsk kompetanse er viktig for å oppnå målet om samisk salmesang og kirkemusikk.

Sør-Hålogaland biskop og Sør-Hålogaland bispedømmeråd fremheve at arbeidet med innsamling og nedskrivning av samisk salmesangstradisjon utvikles og opprettholdes. Samisk salmesang må synliggjøres og brukes. Det må legges til rette for forsangere som synger på samisk.

Bispemøtets preses ønsker å legge til at bruk av salmer på samisk, bilder fra samisk kontekst i forkynnelse og undervisning vil utvide og berike gudstjenestene. Samenes forhold til skaperverket og skapelsesteologi vil også være et viktig bidrag til formidlingen av troen på den treenige Gud. Samisk salmesang og kirkemusikk bevares og videreutvikles ved å ta i bruk salmer i salmeboken og kombinere samisk og norsk. Bruke samisk musikkuttrykk, og motivere for undervisning i dette vil også være viktig.

Sør- Hålogaland bispedømmeråd legger vekt på at det i forsoningsarbeidet gjelder å være våken i møte med enkeltpersoner og fellesskap som vil trenge kirkens omsorg og fellesskap. Pastorale og diakonale utfordringer, i alle menigheter hvor samer bor kan det bli særlig behov for kirkens omsorg.

Nidaros bispedømmerådene fremhever opprettelsen av Saemien Åålmege og Samisk kirkelig valg møte. Spesielt er høringsinstansene opptatte av rekruttering, direkte utfordring av enkeltpersoner til å stille til valg. Tunsberg fremhever at nominasjonskomiteer gjøres oppmerksomme på behovet for å kartlegge samiske kandidater.

Høringsinstansene påpeker behovet for treffsted som Samisk kirkelig valg møte kan være, og at dette er et sted for å drøfte sentrale saker i samisk kirkeliv. Det er også lagt vekt på at kommunikasjonen må være god mellom Samisk kirkeråd og de valgte samiske medlemmer i bispedømmeråd. Nidaros bispedømmeråd påpeker også at valgmøtet kan bli en møteplass, en ny strategisk mulighet. Et konkret forslag som tas med er at Sør-Hålogaland bispedømmeråd ønsker å ha med et punkt om at "Samisk kirkeråd bør være representert ved menighetsråds kurs i de samiske forvaltningsområdene og andre strategiske steder i bispedømmene".

## **Økonomiske/administrative konsekvenser**

Når Kirkemøtet vedtar strategiplanen, vil den årlige oppfølgingen av strategiplanen, inkludert opprettelse av stillinger, skje i årlige budsjettbehandlinger, i Kirkerådet, bispedømmeråd og fellesråd.